

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในจังหวัดสงขลา

A Study of special measures in lieu of Criminal Proceeding of the
child and juvenile in Songkhla province.

นางสาววิมลนัฐ โกษะ Wimolnath Kohsa

นางสาวซูพรีดา เปาะซา Sufreeda Pohsa

นางสาวพิสุภา กล่อมเกลี้ยง Pisupa Klomkliang

นางสาวสรिता มามะ Sarita Mama

และนางสาวอัศวีณา ยูโซะ and Aswina Yusoh¹

หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

Bachelor of laws Faculty of law Thaksin University Songkhla Campus

รศ.ดร.กรกฎ ทองชะโชค Korakod Tongkachok²

บทคัดย่อ

เด็กและผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดนั้นมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องวุฒิภาวะ การตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้องจากการกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในช่วงวัยรุ่นซึ่งร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ถ้าสังคมเข้าไปจัดการกับเด็กที่กระทำความผิดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ก็เป็นการทำลายทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าโดยไม่จำเป็น และการจัดการกับปัญหาเด็กกระทำความผิดโดยการควบคุมตัวเด็กจำนวนมากในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการตัดโอกาสเด็กออกจากสังคมโดยปกติ

การวิจัยครั้งนี้มีจึงวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนก่อนฟ้องคดี และ 2) เพื่อศึกษารูปแบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 รวมถึงขั้นตอน และกระบวนการต่างๆของเด็กและเยาวชน ตั้งแต่ถูก

¹ นิสิตระดับการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

จับกุมตัวจนถึงบรรลุผลของการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตลอดจนถึงการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนออกสู่สังคมภายนอก ซึ่งวิธีการศึกษาเน้นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ จากผลการศึกษาพบว่ากฎหมายไทยในปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น จะต้องคำนึงถึงเสรีภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าการลงโทษ จึงต้องมุ่งเน้นการจัดให้เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกอบรมสั่งสอน ให้ความช่วยเหลือเยียวยาเด็กและเยาวชนเหล่านั้นให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี เพื่อที่ต่างฝ่ายต่างสามารถกลับไปดำเนินชีวิตในชุมชนและสังคมได้อย่างปกติสุข โดยที่ผู้กระทำความผิดไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำ อีกทั้งยังส่งผลให้สังคมและชุมชนมีความสงบสุขและปลอดภัย

คำสำคัญ: เด็กและเยาวชน, มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา, แผนการแก้ไขฟื้นฟู

Abstract

Child and Juvenile offenders especially those who are teenagers undergoing physical changes and emotional instability are different from adult wrongdoers in the aspect of maturity and awareness offenders may result in loss of valuable human resources. Also, detention of the child and juvenile offenders in the observation and protection center may deprive those offenders of a chance to reform themselves and return to society. There are two main objectives of this academic article, namely 1) to study problem and barrier of special measures in lieu of Criminal Proceedings for the child and juvenile offenders before prosecute and 2) to study the legal forms relevant with the special measures in lieu of Criminal Proceedings of the child and juvenile which relation to preparation of a rehabilitation plan under Section 86 of the Juvenile and Family Court Procedure Act 2010 as well as step and process of child and juvenile arrest to completion of relation to preparation of a rehabilitation plan. The methodology includes study on relevant documents and research works. The finding show that the justice for child and juvenile should be considered freedom and future of them and to give child and juvenile offenders opportunities to return to live in a community and society happily without reparation the offense and the community and society is peaceful and safe

Keywords: the child and juvenile, special measures in lieu of Criminal Proceeding of the child and juvenile, rehabilitation plan

บทนำ

ปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากที่ถูกควบคุมในสถานพินิจเด็กและเยาวชน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิด ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการก่อบทอาชญากรรมขึ้น ซึ่งการกระทำความผิดเหล่านี้ล้วนจะส่งผลให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยในปัจจุบันมีได้มุ้งที่จะป้องกันหรือปราบปรามแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังต้องคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเสียหายรวมทั้งการแก้ไขฟื้นฟูให้กลับไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติสุข (ชัชวาลย์ สงวนพันธ์ก.2560:11).จึงได้เปิดโอกาสให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กและเยาวชนแทนการที่จะฟ้องเด็กและเยาวชนเป็นคดีต่อศาลโดยจัดให้มีศูนย์ฝึกอบรมตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนก่อนฟ้องคดี ซึ่งพบปัญหาดังนี้ 1)ให้พนักงานอัยการ ตำรวจ นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ ผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุม เพื่อที่จะได้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้แล้วเสร็จ 2) กรณีผู้เสียหายไม่ยินยอม แม้ว่าพนักงานอัยการจะเห็นด้วยกับมาตรการดังกล่าวว่าเด็กและเยาวชนน่าจะถูกลบปล่อยตัวออกมาก็ตาม แต่ถ้าหากผู้เสียหายไม่ยินยอมก็จะดำเนินตามกระบวนการไม่ได้ แม้จะเป็นความผิดเล็กน้อยก็ตาม 3) ปัญหาหลังจากพนักงานอัยการเห็นชอบแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้วจะสร้างความมั่นใจให้ภาคชุมชนได้อย่างไรว่าเด็กและเยาวชนจะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ ด้วยเหตุนี้ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้มีการอ้างอิงจากแนวคิด ทฤษฎีด้านกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกลวิธีในการเยียวยาสรางความสมัครสมานสามัคคีระหว่างเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิดและชุมชนขึ้นใหม่อีกครั้ง เพื่อแสดงความสำนึกผิดอันเป็นการนำพาสังคมสู่ตุลยภาพที่มีความเอื้ออาทรต่อกันในที่สุด

ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูแนวทางการปฏิบัติของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อที่เด็กและเยาวชนจะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

วัตถุประสงค์การวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนก่อนฟ้องคดี และ 2) เพื่อศึกษารูปแบบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน

ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)

ทฤษฎีตีตราหรือทฤษฎีปฏิกริยาของสังคม มีแนวความคิดว่าพฤติกรรมอาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาปโดยเกิดขึ้นเมื่อผู้กระทำความผิดครั้งแรกต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (อนุสรณ์ ศรีเมนต์.2559:31-32).

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของกาเบรียล ทาร์ค ตั้งข้อสังเกตว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้น มีความคล้ายคลึงกัน และได้ตั้งกฎของทฤษฎีนี้ไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) มนุษย์มีแนวโน้มเรียนแบบแฟชั่นและประเพณีของบุคคลอื่น 2) ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าจะเลียนแบบผู้ที่มีฐานะสูงกว่า 3) และมนุษย์จะเรียนแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ หากพฤติกรรมแบบเก่าๆ เริ่มขัดแย้งกัน (ซีซวาลย์ สงวนพันธ์ก.2560:14).

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) อิด(Id) เป็นสันดานดิบที่มีติดตัวบุคคลตั้งแต่กำเนิดซึ่งเป็นโครงสร้างจิตใต้สำนึกพื้นฐาน 2) อีตตา(Ego) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่ตระหนักถึงความจริงที่เผชิญอยู่ และ 3) สติสัมปชัญญะหรือมโนธรรม(Super Ego) เป็นโครงสร้างจิตใต้สำนึกขั้นสูงที่แสดงออกถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี (ซีซวาลย์ สงวนพันธ์ข.2560:13).

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นวิธีการจัดการปัญหาการกระทำความผิด โดยคำนึงถึงผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำเป็นศูนย์กลาง โดยเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ชุมชนได้มาพูดคุยเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน และให้โอกาสกลับคืนสู่สังคมได้ (สุภธิตา สุกใส.2555:33-34).

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีประกอบกัน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องตามประเด็นที่กำหนดไว้ ได้แก่ เอกสารงานวิจัยต่างๆ จากห้องสมุด ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ และแหล่งข้อมูลอื่นๆ เป็นต้น

2. เก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ข้อมูลเชิงกายภาพใช้วิธีสังเกตการณ์โดยใช้แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานและสภาพแวดล้อมทั่วไป และแบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในกรณีที่เข้าไปร่วมในกิจกรรมของสถานพินิจฯ

3. รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีสัมภาษณ์โดยแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับข้อมูลพื้นฐานและคำถามที่ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ในการเก็บข้อมูลตามสภาพความจริงของแต่ละสถานการณ์ และใช้แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group) ในการหาข้อสรุปหรือแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

ในงานวิจัยนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดสงขลา จำนวน 1 ท่าน พนักงานคุมประพฤติชำนาญการจำนวน 1 ท่าน นักจิตวิทยา จำนวน 1 ท่านและเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานพินิจฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเริ่มต้นมาจากแนวคิดที่ต้องการแยกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับการปฏิบัติและการลงโทษอย่างเหมาะสมหลีกเลี่ยงจากการลงโทษอย่างรุนแรงเน้นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นได้กลับเป็นคนดีของสังคมต่อไป (สุภธิตา สุภไส. 2555:60).

สำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นั้น ได้นำมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร โดยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์อื่นได้ดำเนินการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลักหรือแบบแผนหลักที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อยและหัวข้อย่อย อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นทางคณะผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาปัญหาและอุปสรรค รวมถึงรูปแบบกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการศึกษาเรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนก่อนฟ้องคดี รวมถึงขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น เป็นการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนและคดีครอบครัว พ.ศ. 2553 การศึกษามาตรการพิเศษตามมาตรา 86 ดังกล่าว จะศึกษาถึงกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รวมถึงขั้นตอนกระบวนการต่างๆ ของเด็กหรือเยาวชน ตั้งแต่ถูกจับตัวมาจนถึงบรรลุผลของการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตลอดจนถึงปล่อยตัวเด็กออกมาสู่ชุมชน

ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 เด็กที่ถูกจับกุมตามที่เกิดเหตุต่างๆนั้นจะต้องถูกส่งตัวไปยังพนักงานสอบสวนชุดจับกุมเด็กดำเนินการด้านการสืบเสาะ ประมวลข้อเท็จจริงคดีอาญา หลังจากนั้นก็จะส่งไปที่ทำการพนักงานสอบสวนหรือสถานีตำรวจภูธร โดยจะมีชุดสอบสวนอีกชุดหนึ่งคือเจ้าของคดีที่ทำการบันทึกแจ้งข้อกล่าวหาเด็ก ณ ที่ทำการสอบสวนนั้นและเด็กต้องอยู่ที่สถานีตำรวจไม่เกิน 24 ชั่วโมง หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนต้องนำตัวมาส่งที่ศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แต่ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง

เมื่อพนักงานสอบสวนนำมาตรวจสอบการจับกุมที่ศาลแล้วหากศาลเห็นว่าการตรวจสอบชอบด้วยกฎหมายแล้ว ถ้าบุคคลใดไม่ประกันตัวศาลก็จะสั่งคุมตัวไปยังสถานพินิจฯ ถ้าประสงค์จะประกันตัวก็ให้ยื่นคำร้องขอประกันตัวต่อศาล ระหว่างที่ควบคุมตัวอยู่นั้น หากผู้ปกครองประสงค์ที่จะประกันตัวก็ให้ยื่นขอประกันตัวที่ศาล แต่ต้องมีหมายปล่อยมาแสดงต่อสถานพินิจฯ ก่อน เพื่อให้การบริหารจัดการในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการที่ได้ไปสัมภาษณ์สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสงขลา ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะหมายความรวมถึง คดีที่ไม่มีผู้เสียหายด้วย เช่น คดีขั้บรโดยประมาท คดีครอบครองอาวุธปืน คดียาเสพติด หรือคดีอื่น ๆ เป็นต้น อันเนื่องจากรัฐเป็นผู้เสียหายโดยตรง ซึ่งโดยหลักแล้วตัวแทนของรัฐก็คือ อัยการทำหน้าที่เป็นทนายแผ่นดินปกป้องประโยชน์ของรัฐและประชาชน อีกทั้งผู้เสียหายในฐานะประชาชนคนหนึ่งก็ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากอัยการ ซึ่งกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะดำเนินการต่อไปได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากอัยการ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นคดียาเสพติดโดยประเภทของยาเสพติดที่ต้องเข้าประชุมจัดทำตามแผนฯตามมาตรการพิเศษต้องมีอัตราโทษไม่เกิน 5 ปี คือ ยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 5 เท่านั้น เพราะประเภทอื่นๆ อัตราโทษเกินกำหนดตามหลักเกณฑ์ของมาตรการดังกล่าว ในส่วนของกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นหน้าที่ของผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ถ้าอัยการเห็นชอบกับแผนฯให้ดำเนินการจัดทำแผนต่อไป ถ้าไม่เห็นชอบก็ให้มีการแก้ไขแผนบำบัดฟื้นฟู

ในกรณีที่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมายศาลพิจารณาตามที่เห็นสมควร ภายใน 30 วัน ในกรณีที่ผู้ปกครองหรือเด็กได้ให้ความยินยอมที่จะทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 แล้ว ก็จะมีการสอบปากคำและประเมินผลความเสี่ยงหรือความจำเป็นดังกล่าว กล่าวคือความเสี่ยงที่จะกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ถ้าประเมินแล้วเด็กมีความเสี่ยงต่ำหรือปานกลางก็สามารถดำเนินการต่อไปได้ แต่ถ้าประเมินแล้วเด็กมีความเสี่ยงสูงก็จะดำเนินการต่อไปไม่ได้ ซึ่งจะมีการประเมินพฤติกรรม 8 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ด้านครอบครัว 2) ด้านชุมชนและสภาพแวดล้อม 3) ด้านการศึกษาหรืออาชีพ 4) ด้านคบเพื่อน 5) ด้านประวัติยาเสพติด 6) ประวัติการกระทำความผิดของเด็ก 7) พฤติกรรมของเด็ก และ 8) กิจกรรมยามว่างของเด็ก

เมื่อประเมินครบทั้ง 8 ด้านดังกล่าวแล้ว จะส่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจให้ความเห็นชอบนั้นจะต้องส่งผ่านนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ประเมินเบื้องต้นก่อน ถ้านักสังคมสงเคราะห์กับนักจิตวิทยาไม่เห็นชอบกับผู้อำนวยการสถานพินิจฯ ก็จะต้องมาปรึกษาหารือกันอีกครั้ง เพื่อหาข้อยุติเมื่อหาข้อยุติได้แล้วก็จะเชิญผู้ที่มีความเกี่ยวข้องมาร่วมประชุมเพื่อดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้นต่อไป

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ที่จะต้องเข้าร่วมการประชุมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้น ได้แก่ ผู้เสียหาย เด็ก ผู้ปกครอง ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา นอกเหนือจากนี้ไม่จำเป็นต้องมาประชุมจัดทำแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนก็ได้ และหากพนักงานอัยการไม่เข้าร่วมประชุมก็จะเป็นเรื่องภายในของพนักงานอัยการ

ในส่วนที่ได้มีการเชิญผู้นำชุมชนร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หากผู้นำชุมชนไม่ได้มีทัศนคติหรือความคิดบวกกับเด็กหรือเยาวชน ก็จะส่งผลกระทบต่อเด็กหรือเยาวชน เนื่องจากคนในชุมชนก็จะทราบว่าเด็กเคยมีประวัติการก่ออาชญากรรมมาก่อน อาจทำให้เด็กเกิดความอับอายได้ จึงต้องระมัดระวังเพื่อไม่ให้เด็กเกิดความอับอาย ดังนั้นจึงไม่ควรเชิญผู้นำชุมชนเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ถ้าเห็นสมควรให้ผู้นำชุมชนมาเข้าร่วมประชุม โดยผู้นำชุมชนดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ข้างต้น

ซึ่งกรณีดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับทฤษฎีตราบาปหรือตีตราหรือตราหน้า เพราะเป็นการตราหน้าอาชญากรว่าเป็นคนร้ายโดยไม่ยอมเปิดโอกาสให้บุคคลที่ประพฤติผิดนั้นกลับตัวเป็นคนดีได้อีก เนื่องจากสังคมเป็นผู้ตราบาป โดยการตราบาปนี้เกิดขึ้น เมื่อผู้กระทำความผิดครั้งแรกต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อีกทั้งในทางกลับกันเป็นการผลักดันให้ผู้กระทำผิดกลับไปประกอบอาชญากรรมซ้ำอีก (อนุสรณ์ ศรีเมนต์.2559:31-32). มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นแนวมาตรการที่ให้ครอบครัวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและให้โอกาสเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้กลับตนเป็นคนดี การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด การที่เรียกผู้นำชุมชนมาประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนก็เพื่อที่จะให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่และเข้าใจการทำงานของสถานพินิจและยังเป็นแนวทางที่จะสามารถดูแลเด็กและเยาวชนได้อีกด้วย

ส่วนหนึ่งของวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนนั้น เด็ก (ผู้กระทำความผิด) จะต้องมีการทำงานบริการสังคมโดยงานบริการสังคมนั้นจะต้องไม่เกิน 30 ชั่วโมง กำหนดระยะเวลาภายใน 4 เดือน หากเด็กและเยาวชนดังกล่าวได้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามหลักเกณฑ์ครบถ้วนแล้ว เช่น ภารายงานตัวตามระยะเวลาที่กำหนด เป็นต้น โดยจะต้องทำเรื่องขออนุญาตต่ออัยการให้มีคำสั่งไม่ฟ้องและจะต้องแจ้งพนักงานสอบสวนให้ทราบโดยเขียนรายงานส่ง และแจ้งแก่เด็กว่าไม่มีการสั่งฟ้อง หลังจากมีคำสั่งไม่ฟ้องแล้ว ก็จะลบประวัติให้แก่เด็กและเยาวชน คดีก็จะสิ้นสุดลง

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

อภิปรายผล

ประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดดังกล่าวเข้ามาปรับใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยการพิจารณาคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดนั้น ต้องคำนึงถึงเสรีภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าการลงโทษและมุ่งเน้นการจัดให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับการฝึกอบรมสั่งสอนและสงเคราะห์เพื่อให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นกลับตัวเป็นพลเมืองดีซึ่งหลักการนี้ ก็ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 82 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เช่นกัน (พงศกร พรตระกูลพิพัฒน์.2558:2). แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไข

บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดให้มีความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นและปฏิบัติตามกรอบของกฎหมาย ทำให้มีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดถูกส่งตัวไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากซึ่งอัตราการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนเหล่านั้นไม่ได้ลดลงเลย

ดังนั้นจึงมีการปรับปรุงแนวทางในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อสามารถนำมาปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปแบบโดยการให้โอกาสเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในการที่จะได้สำนึกในการกระทำของตนเองและกลับตัวกลับใจเป็นคนดี รวมทั้งให้ความช่วยเหลือและเยียวยาเด็กและเยาวชนเหล่านั้นตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงได้นำหลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้โดยได้บัญญัติให้มีมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อเบี่ยงเบนผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักซึ่งเป็นวิธีการเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนให้ได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้กลับมาอยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมอันดีต่อไป(สุภิตา สุภิส. 2555:49).

โดยกำหนดมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดี ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี แต่ยังไม่มีการฟ้องคดีอาญาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาล และเด็กหรือเยาวชนนั้นได้สำนึกในการกระทำของตนก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาลโดยผู้อำนวยการสถานพินิจมีความเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นอาจปรับตนเป็นคนดีได้ประกอบกับผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ให้ความยินยอมในการนำมามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้องคดีมาใช้เพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยผู้อำนวยการสถานพินิจก็จะจัดให้มีการประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูขึ้น

เมื่อได้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จเรียบร้อยแล้วพร้อมทั้งผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนนั้นเห็นชอบและได้ให้ความยินยอมในแผนดังกล่าวแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจจะนำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นเสนอต่อพนักงานอัยการ แล้วพนักงานอัยการได้ให้ความเห็นชอบกับแผนดังกล่าว ผู้อำนวยการสถานพินิจก็ได้้นำแผนนั้นเสนอต่อศาลเพื่อให้ศาลตรวจสอบว่าการจัดทำแผนดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย และเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กหรือเยาวชนหรือไม่ จากนั้นศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรืออาจสั่งให้แก้ไขแผนดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลเห็นว่าจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากพนักงานอัยการไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตั้งแต่แรกพนักงานอัยการจะมีคำสั่งให้แก้ไขแผนนั้นหรือสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปก็ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เชิญฝ่ายเด็กและเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุม และหาก

เห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำ ความผิดหรือพนักงานอัยการด้วยก็ได้ ทางคณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่าในส่วนของการเข้าร่วมประชุมนี้ควร กำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วย ทั้งนี้พนักงานอัยการเป็น บุคคลที่ต้องให้ความเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบกับ แผนดังกล่าวก็จะสั่งให้แก้ไขแผนนั้นใหม่หรือสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ทำให้ต้องมีการจัดการประชุมเพื่อ แก้ไขแผนบำบัดฟื้นฟูนั้นใหม่อีกครั้งซึ่งเป็นการเพิ่มกระบวนการทำงานให้มีหลายขั้นตอนมากเกินไป ความจำเป็น จะเห็นได้ว่าความเห็นชอบของพนักงานอัยการมีผลต่อกระบวนการนี้อย่างมาก ในการให้ ความร่วมมือการเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยทุกครั้งเพื่อให้สอดคล้องกับระเบียบ ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

2. นอกจากพนักงานอัยการแล้วก็ควรกำหนดให้ผู้แทนชุมชนหรือควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนในสังคม ได้เข้ามามีบทบาทในการเข้าประชุมจัดทำแผนฯ เพื่อให้มีส่วนช่วยกันแก้ไขปัญหาคดีและเยาวชนที่ กระทำความผิด อันจะทำให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการ แก้ไขปัญหาคดีและเยาวชนกระทำความผิดไม่สามารถทำได้โดยอาศัยเฉพาะหน่วยงานที่มีหน้าที่ใน กระบวนการยุติธรรมเท่านั้นแต่ต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานหรือองค์กรอื่นๆ ในสังคมด้วย โดยนักวิจัยท่านหนึ่งได้เสนอให้พนักงานอัยการ อีกทั้งผู้แทนชุมชนควรเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนฯ ด้วย เช่นกัน (สุภธิดา สุกใส.2555: 137-138).
3. หลังจากพนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนฯเด็กและเยาวชนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่สถานพินิจฯได้ปล่อยตัวเด็กไปคืนสู่สังคม ซึ่งตามข้อเท็จจริงดังกล่าวที่ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เห็นได้ว่ามีหน่วยงานบางหน่วยงานเท่านั้นที่ทำหน้าที่ รับผิดชอบดูแลเด็กและเยาวชน โดยมีหน่วยงานดังจะกล่าวต่อไปนี้ 1) สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน 2) ศาลเยาวชนและครอบครัว 3) สำนักงานคุมประพฤติ 4) กรมสุขภาพจิต และ 5) องค์กรด้านเด็กและเยาวชน ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรจัดให้มีองค์กรและหน่วยงาน ปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมด้วย อันได้แก่ เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อทำงาน ประสานกับหน่วยงานอื่นๆ อาทิเช่น หน่วยงานภาคเอกชน โดยพยายามเข้าถึงศักยภาพของเครือข่าย ชุมชนในการติดตามเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาจุดบริการต่างๆในพื้นที่ชุมชนอย่างใกล้ชิดโดยควรจัด ให้มีค่าตอบแทนมอบให้กับหน่วยงานดังกล่าวและสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ เช่น ควรจัด กิจกรรมการสอดส่องดูแลโดยชุมชนหรือกิจกรรมครอบครัวอุปถัมภ์ เป็นต้น เพื่อไม่ให้ขาดบูรณาการ การปฏิบัติงานร่วมกัน และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันมากยิ่งขึ้น โดยสถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม ได้ให้ความคิดเห็นไว้ ภายใต้ โครงการพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อ เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม(สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. ม.ป.ป.:10-12).

ดังนั้น หน่วยงานข้างต้นควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังในอนาคต เพื่อให้เกิดการส่งต่อเด็กและเยาวชนไปยังชุมชนต่อไป นอกเหนือจากนี้ควรพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ดีเชื่อมโยงด้วยระบบติดตามให้เป็นไปตามกลไกอย่างเป็นระบบเพื่อไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

ชัชวาลย์ สงวนพันธ์.(2560).เรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา: ศึกษาเงื่อนไขการแก้ไขทางหักเหในชั้นก่อนฟ้อง.วิทยานิพนธ์.มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

พงศกร พรตระกูลพิพัฒน์.(2558).เรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553.วิทยานิพนธ์.กรุงเทพมหานคร.มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เรืองชัย บุญศักดิ์.(2558).เรื่องการศึกษาการกระทำผิดของเยาวชนในจังหวัดนครราชสีมา.วิจัย.จังหวัดนครราชสีมา.

สถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.(ม.ป.ป).บทสรุปผู้บริหาร โครงการวิจัย“การพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม”.

สุภธิดา สุกใส.(2555).เรื่องมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553: ศึกษาเงื่อนไขและการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 และ90.วิทยานิพนธ์.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุสรณ์ ศรีเมนต์.(2559).เรื่องแนวทางการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด.วิทยานิพนธ์.จังหวัดเชียงใหม่.มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.